

08-1/21-1336

09 august 2021

Domnului Dorin LIȘMAN,
Director al Administrației Naționale a Penitenciarelor
mun. Chișinău, str. N. Titulescu 35, MD-2032
Email: anp@anp.gov.md

Domnului Viorel MAGALOV,
Director adjunct interimar al Penitenciarului nr.8-Bender
Mun. Bender, str. Chișinăului, 44 MD-3200
Email: p8secretariat@anp.gov.md

Prin prezenta, Vă remit Raportul special al Avocatului Poporului privind violența sexuală asupra unui deținut în cadrul instituției penitenciare nr.8-Bender la 02 iunie 2021, pentru informare și realizarea recomandărilor Avocatului Poporului, evidențiate în textul raportului special.

Anexă: Raportul special pe 6 file.

Cu respect,

Maia BĂNĂRESCU,
Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului¹

Ex: Al. ZUBCO
Șef direcție, Direcția prevenirea torturii OAP
tel. 060002641, Email: alexandru.zubco@ombudsman.md

¹ În baza art. 3 a Hotărârii Parlamentului nr.4 din 04 februarie 2021 privind încetarea mandatului Avocatului Poporului (Ombudsmanului), până la numirea de către Parlament a unui nou Avocat al Poporului (Ombudsman), doamna Maia Bănărescu, Avocat al Poporului pentru drepturile copilului va îndeplini atribuțiile funcției de Avocat al Poporului (Ombudsman).

Nr _____ din _____

APROB

Maia Bănărescu

09 08 / 2021

Maia BĂNĂRESCU

Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului¹

RAPORT SPECIAL

VIOLENȚĂ SEXUALĂ ASUPRA UNUI DEȚINUT ÎN PENITENCIARUL 8 - BENDER

la 02 iunie 2021

¹ În baza art. 3 a Hotărârii Parlamentului nr.4 din 04 februarie 2021 privind încetarea mandatului Avocatului Poporului (Ombudsmanului), până la numirea de către Parlament a unui nou Avocat al Poporului (Ombudsman), doamna Maia Bănărescu, Avocat al Poporului pentru drepturile copilului va îndeplini atribuțiile funcției de Avocat al Poporului (Ombudsman).

A. Informații cu privire la procesul de cercetare

1. În conformitate cu prevederile paragrafului 8 subpunct: 5, 6, 7 ale Regulamentului de organizare și de funcționare a Oficiului Avocatului Poporului, aprobat prin Legea nr. 164/2015 și ale alin. (1) art. 22 al Legii nr. 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman): a fost decisă inițierea prezentului Raport special.
2. Metodologia de monitorizare a cuprins: *documentare din oficiu* prin stabilirea obiectivelor procesului de monitorizare, aprobarea planului de investigare, pregătiri în grupul de lucru, colectarea, sistematizarea și analiza informațiilor din sursele publice și mass-media și din alte surse disponibile, elaborarea și expedierea demersurilor necesare, studierea informațiilor prezentate, sistematizarea și prelucrarea acestora, studierea, analiza standardelor internaționale și practicii europene cu privire la prevenirea actelor suicidale; solicitarea informației cu privire la incident prin interpelare; analiza legislației pertinente; analiza comunicatelor speciale, informației de la inspectoratul de poliție și procuratură; și *activitatea analitică* încadrată în elaborarea Raportului special.
3. Scopul procesului de investigare a constat în (a) verificarea acțiunilor/inacțiunilor autorităților publice, persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile prin prisma atribuțiilor funcționale, legislației naționale și a standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului în contextul asigurării dreptului la viață, la integritate fizică și psihică, (b) identificarea problemelor de sistem, care au generat abuzul sexual asupra persoanei în perioada aflării acesteia în custodia statului; (c) formularea recomandărilor către autoritățile și persoanele cu funcții de răspundere, (d) după caz; informarea opiniei publice cu privire la rezultatele investigației în cadrul unui raport special.
4. Obiectivele procesului de investigare au fost: (i) a verifica în ce măsură au fost respectate garanțiile ce țin de relele tratamente și integritate fizică / psihică conform art. 3 din CEDO.
5. Perioada cercetării a fost cuprinsă între 03 iunie – 04 august 2021. Raportul a fost desfășurat cu racordare la obligațiile și drepturile specifice ale Avocatului Poporului.

B. Contextul cercetării

6. Elaborarea Raportului special a fost racordat examinării modului în care au fost respectate prevederile art. 3 ale Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale și art. 24 al Constituției Republicii Moldova.
7. La 03 iunie 2021, Oficiul Avocatului Poporului a fost informat precum că **la Penitenciarul nr.8 Bender (în continuare P8) la 02 iunie 2021, ora 08.00, deținutul N.V, a.n.1990, a comunicat în formă verbală și scrisă că a fost agresat sexual de către deținuții aceleiași sector locativ, indicând agresorii incidentului. Adicional, reprezentanții instituției au asigurat escortarea presupusei victime în vederea realizării expertizei medico-legale.**
8. Având în vedere circumstanțele incidentului, prezumția puternică privind existența actelor de rele tratamente în incinta P8, în scopul elucidării circumstanțelor agresiunii sexuale, la propunerea șefului Direcției prevenirea torturii, Alexandru Zubco, Avocatul Poporului a dispus documentarea suplimentară, cu realizarea acțiunilor ce se impun.
9. **Avocatul Poporului remarcă că P8 a răspuns selectiv la demersul acestuia, creând impresia prezumției unei tendințe de mușamalizare a anumitor neglijențe/ eșecuri, etc. Din acest motiv, investigația se rezumă doar la informațiile remise din prima sursă. Ombudsmanul nu a fost sesizat de victimă/ rudele acestuia.**

C. Faptele cauzei

10. Potrivit P8, în noaptea din 01-02 iunie 2021, urmare a trei controale nocturne în sectorul nr.1 nu au fost înregistrate incidente, conflicte, gălăgie, etc.
11. Însă, în dimineața zilei de 2 iunie 2021, deținutul N.V a informat despre faptul că ar fi supus la abuz sexual de către alți doi deținuți (nominalizându-i) din același sector locativ.
12. Urmare a informației despre abuzul sexual, P8 s-a autosesizat, solicitând inclusiv intervenția Inspectoratului de poliție Bender. Deținutul abuzat ar fi refuzat inițial să depună vreo plângere.
13. În prezența angajaților poliției, deținutul N.V a depus o plângere, ulterior a fost escortat la Centrul de expertiză medico-legală din mun. Chișinău, fiind reîntors în instituție la ora 19.00 min. La fel, organele procuraturii au inițiat o cauză penală.
14. N.V a fost plasat într-o celulă din izolatorul disciplinar în scop de protecție. **În context, Avocatul Poporului se întreabă dacă o asemenea măsură a fost capabilă a întreține stabilitatea emoțională a victimei, dacă nu intensifică stările depresive și dacă aranjamentele celulei pot satisface condițiile decente de detenție. Or, raționamentul instituirii izolatorului disciplinar este de unul „de sancționare” și nu de cel de asigurare a protecției împotriva imixtiunilor.**

D. Asistența medicală și psihologică

15. În perioada 17 martie – 26 aprilie 2021, N.V s-a aflat la tratament staționar la penitenciarul nr.16-Pruncul privind „boală de ordin mental”.
16. P8 susține că deținutul se află în vizorul medicului psihiatru din 2018, iar după 7 iunie 2021 a fost inclus în grupul de risc „predispoziție spre suicid”, fiind monitorizat de serviciile calificate de asistență psihologică.
17. În P8 acesta se află în grupul deținuților „umiliți”, conform regulilor subculturii criminale.
18. În ziua de 02 iunie 2021, la ora 09.55 min, N.V a fost examinat de asistentul medical, care a atestat leziune corporală sub forma unei excoriații de culoare roșie la umărul stâng de dimensiunile 3,0x1,0 cm. N.V, ar fi refuzat tratamentul propus de asistentul medical. Alte observații lipsesc sau nu au fost comunicate Ombudsmanului.
19. Abia, la 07 iunie 2021, N.V a fost supus testării psihologice și psiho-emoționale. Specialiștii au reflectat: *„starea moral-psihologică este depresivă, persoana se află într-o stare de stres, manifestă blocaj în comunicare (spaimă), contactul vizual este mai mult absent, vocea neclară cu timbru ridicat, este o fire hipersensibilă cu dizabilități fizice/psihice, interiorizat, retras, nesigur, anevoios, se află în evidența psihologului făcând parte în grupul de risc: predispunere spre suicid. Se simte prins într-o situație dezagreabilă și fără posibilitate de a o remedia. Conform Chestionarului Beck H.S. – resimte o depresie acută cu risc sporit de sinucidere”*.
20. **Corelând rezultatele testului psihologic cu decizia de izolare a victimei, Avocatul Poporului este de opinia revizuirii segregării acestuia, or aceste acțiuni ar putea fi în puterea de a determina ca deținutul să recurgă la acte de autovătămare sau chiar suicid.**

E. Portretul deținuților agresori

21. Deținuții G.I., a.n. 1996 și P.V., a.n. 2000, nu suferă din urma unei dizabilități fizice sau psihice. Aceștia nu se află în clasa liderilor neformali.
22. Anterior incidentului, nu fuseseră încadrați în unul dintre grupurile de risc, începând cu data de 07.06.2021, aceștia au fost incluși în categoria de risc nr. 1, fiind caracterizați a fi drept periculoși.
23. Adicional, în urma evaluării psihologice a deținuților G.I. și P.V., au fost formulate recomandări de remediere comportamentală: monitorizare permanentă a conduitei; control riguros asupra păstrării obiectelor interzise; implicare în activități ocupaționale, psihocorecționale cu scopul reorientării pro-sociale; desfășurarea convorbirilor, consilierilor profilactice cu scopul promovării modului de viață sănătos; dezvoltarea comunicării asertive; implicarea în activități social-utile, de formare a gândirii pozitive; desfășurarea consultațiilor cu specialiștii psihologi și psihiatri.
24. G.I., a fost condamnat pentru infracțiuni ce atentează la viața sexuală. **Un asemenea indicator pare a sugera o problemă sistemică. Instituțiile penitenciare se află în incapacitate de a remodela conduita persoanelor anterior aflate în conflict cu legea. Mai mult, acestea permit dezvoltarea unei noi pânze de infracțiuni, care în lipsă de intervenție, perfecționează instrumentele consumării actului infracțional, încurajează menținerea unui mod de viață amoral, etc.**

F. Obligațiile de rezultat ale administrației instituției penitenciare

25. Manualul pentru coroboratorii sistemului penitenciar privind prevenirea rețelor tratamente în penitenciare descrie potențiala victimă a abuzului sexual în mediul penitenciar, invitând prin efect, angajații unor asemenea instituții să manifeste prudență în plasarea persoanelor per celule, în evidențierea primelor semnale ale fenomenelor anormale, astfel încât reacția preventivă să nu permită consumarea unui nou act ilicit „tratamentul deținuților cu dizabilități intelectuale trebuie să se bazeze pe asigurarea unui mediu fiabil și securizat, de preferință prin separarea de alți deținuți, deoarece persoanele cu retard mintal sunt expuse unui risc mai mare de exploatare și abuz fizic sau sexual²”.
26. Studiul Securitatea personală în mediul penitenciar determină cauzele agresiunii dintre deținuți, și anume, „depresia”, „decăderea moral-psihologică”, „izolarea”, „autoizolarea”, „demoralizarea”, „marginalizarea”, „discriminarea criminală”, „bătăia de joc și nervii”, „separarea”, „îngrădirea”, „psihosexualitatea”, „dereglarea sănătății”, „umilirea” și „extorcarea de bani³”. **Prin urmare, dacă vor fi evidențiate în timp util izvoarele agresiunii, vor fi tratate în mod corespunzător de către serviciile responsabile, dacă vor fi înlăturate prin mijloace psihologice abile – sistemul penitenciar va reuși să pună capăt oricărei forme de abuz, reușind să convingă deținuții că respectarea normelor sociale este unica realitate acceptată și așteptată de către comunitatea în care urmează a se reintegra.**
27. În interiorul aceluiași Studiu, se clarifică că până a se ajunge la un abuz sexual, acțiunile preparatorii precum amenințarea, hărțuirea, intimidarea: omniprezentează. Astfel, angajaților instituției penitenciare le revine sarcina identificării în termen real a primelor semne ale unei potențiale agresiuni, măsuri care vor trage după sine separarea deținuților, inițierea unor convorbiri individuale, supunerea unor evaluări psihologice. Prin urmare, numai prin

² <https://rm.coe.int/2-combaterea-relelor-tratamente-in-penitenciare-final/1680722471>

³ http://irp.md/uploads/files/2014-03/1394397645_studiu-securitatea-personala-in-mediul-penitenciar.pdf

inspectarea meticuloasă a stării de fapt, numai prin evaluarea tuturor premiselor de izbucnire a unei agresiuni se poate evita consumarea actului ilicit.

28. În cauza I.E. v. Republica Moldova⁴ analizată sub prisma: *eșecului prevenirii maltratării în penitenciar; reacției insuficiente la semnele clare, confirmate medical, de prezență a leziunilor; precarei investigații a acuzațiilor de vătămare corporală și de viol comise de către colegii de celulă.* Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat: *modul în care a fost investigat abuzul comis asupra reclamantului în penitenciar, inclusiv întârzierile datorate autorităților, care nu au audiat un specialist-cheie la momentul oportun, și eșecul lor de a reacționa la semne clare de rele tratamente (chiar și înaintea depunerii unei plângeri oficiale) – împreună cu perioada totală îndelungată în care nu a fost adoptată nici măcar o hotărâre – îi permite acesteia să concluzioneze că autoritățile nu și-au îndeplinit în modul corespunzător obligațiile lor pozitive de a efectua o investigație eficientă.*
29. **Avocatul Poporului atestă similarități între circumstanțele cauzelor, conștientizând faptul că o condamnare a Republicii Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului constituie o lecție dură pentru sistemul penitenciar național, invită la asimilarea obiecțiilor ridicate de judecătorul supranațional, la ne-admiterea per viitor a unor asemenea defecțiuni instituționale.**
30. **Adițional, având în vedere experiența negativă înregistrată de autoritățile naționale, dar și provocarea tot mai frecventă a incidentelor ce implică variate forme de abuz, Avocatul Poporului îndeamnă, în mod special, administrația instituției penitenciare nr. 8 să conjuge eforturi maxime în stoparea fenomenului nociv, să colaboreze cu organele poliției și ale procuraturii în vederea furnizării documentarului necesar fixării unui verdict în referința cauzei, să acționeze în preventiv și să monitorizeze cu o înaltă solemnitate conduitele dintre deținuții pentru a căror stare de bine răspund.**

G. Recomandări instituției penitenciare

31. Gestionarea direcțiilor de deplasare ale deținuților pe timp de noapte;
32. Instituirea mecanismelor de supraveghere video pe holurile Sectoarelor locative;
33. Promovarea unei politici de suplینire a posturilor vacante din incinta instituției penitenciare;
34. Diversificarea activităților în care sunt antrenați deținuții – umplerea utilă a timpului petrecut în detenție;
35. Dezvoltarea relațiilor amicale dintre angajat și deținut – acest mijloc psihologic ar putea îmbunătăți climatul general carceral, ar putea spori încrederea persoanelor private de libertate în partea ce ține de: angajatul penitenciarului nu este o persoană potrivnică acestuia, ci dimpotrivă, una menită a-i asigura siguranța;
36. *In concreto*: tratarea corespunzătoare a deținutului victimă – antrenarea serviciilor medicale calificate, evaluarea sistematică a acestuia, deciderea în privința demarării unui amplu proces de refacere emoțională în externul instituției penitenciare;
37. Revizuirea deciziei privind amplasarea deținutului victimă în celula din internul izolatorului disciplinar, ori lipsa unor dotări esențiale, resimțirea unei singurătăți profunde ar putea agrava starea anxioasă a persoanei;
38. Dezvoltarea Planurilor de gestionare a situațiilor de criză – antrenarea angajaților penitenciarului în variate instruirii.

Având în vedere cele expuse supra, SE PROPUNE:

1. A lua act de constatările și de concluziile Raportului special;

⁴ <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2021/03/I.E.-v.-MDA-ROM-2.pdf>

2. A remite Raportul special către Administrația Națională a Penitenciarelor, Penitenciarul nr.8 Bender pentru realizarea măsurilor ce se impun și a recomandărilor Avocatului Poporului, evidențiate în textul raportului special;
3. A plasa Raportul special pe pagina oficială.

Executori:

Diana MAZNIUC,

Consultant superior, Direcția prevenirea torturii OAP

/ semnat /

Coordonat:

Alexandru ZUBCO,

Șef direcție, Direcția prevenirea torturii OAP

/ semnat /